

KİLİT DENETİM KONULARININ DENETİM RAPORLARININ BİLGİLENDİRİCİLİĞİ VE GÜVENİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: PROFESYONEL OLMAYAN YATIRIMCILAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Effect Of Critical Audit Matters On Informativeness And Reliability Of
Audit Reports: Experimental Research On Non-Professional Investors

Ampirik Bulgulara Dayanan Bir Araştırma

Hüseyin TEMİZ, Merve ACAR **, Şevket DURMAZ***

Gönderim Tarihi: 22.10.2019

Kabul Tarihi: 12.02.2020

ÖZ: Bu çalışmanın amacı denetim raporlarında 2017 senesinden beri raporlanması zorunlu hale gelen kilit denetim konularının yatırımcıların karar verme süreçleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu çerçevede hazırlanan anket formları ve yapılan analizlerle kilit denetim konularının bilgi verme ve güvenilirliği artırma yönü test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı kararları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Buna ilaveten, standart bağımsız denetim raporuna ek olarak KDK'lar hakkında açıklama yapılması yatırımcıların finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini anlamlı bir şekilde arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kilit Denetim Konuları, Bağımsız Denetim, Denetçi Raporları

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42, M49

ABSTRACT: The purpose of this research is to investigate the effect of critical audit matters, which is compulsory since 2017, on the decision process of investors. Within this frame, informativeness and reliability of critical audit matters are tested via survey method. According to the results, decision process

Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Sağlık Yönetimi Bölümü, huseyintemiz1@hotmail.com, ORCID : 000-0003-0735-8884.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü, merve-hun@hotmail.com, ORCID : 000-0001-5312-7935

*** Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/İşletme Fakültesi/İşletme Bölümü, sevketturmaz23@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7488-7132.

of non-professional investors are significantly affected by critical audit matters as an addition to standard audit reports. Besides, survey results reveal that investors' trust in financial statements and audit reports significantly increase with explanations on critical audit matters.

Key Words: Critical Audit Matters, Independent Audit, Audit Reports

JEL Classification: M40, M41, M42, M49

GİRİŞ

Firmaların yayınladıkları finansal raporlarda yer alan bilgiler finansal tablo kullanıcıları açısından ekonomik karar süreçlerinde kullanılacak en temel girdi olarak ifade edilebilir. Söz konusu bilgilerin taşınması gereken özelliklerden biri de kuşkusuz güvenilir olmalarıdır. Yayımlanan finansal raporlarda yer alan bilgilere güvenilirlik özelliğini katan en büyük etmense bağımsız denetim sürecidir. Finansal tabloların bağımsız denetim sürecinden geçmesi ve bağımsız denetçi raporunun yayınlanması kuşkusuz finansal tablo kullanıcıları nazarında söz konusu bilgilerin güvenilirliğini artırmaktadır. Bu kapsamda uluslararası ve ulusal düzeyde finansal raporların bağımsız denetimiyle ilgili finansal tablo kullanıcılarına sunulan bilgilerin artırılması yönünde gelişmeler yaşanmaktadır. Finansal tablo kullanıcılarının firma hakkında daha fazla bilgi sahibi olma talebinin de karşılığı olarak değerlendirilebilecek gelişmelerden biri de denetim tablolarında yer alan “Kilit Denetim Konuları” (KDK) açıklamalarıdır.

Denetim ve güvence hizmetlerinin kalitesini güçlendirmek ve küresel çapta bu hizmetlere güveni sağlamak amacıyla hizmet eden bağımsız, küresel, standartlar belirleyen bir kurum olan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), denetçilerin raporundaki kilit denetim konularının açıklanmasının bilgi kalitesini ve denetçi raporunun iletişimsel değerini artıracakını düşünerek Ocak 2015 tarihinde ISA701 “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” standardını yayınlamıştır. ISA 701 standardının 15 Aralık 2016 ve sonrasında sona eren hesap dönemlerinde uygulanması zorunlu tutulmuştur.

ISA 701 “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi” standardının yayınlanması ile birlikte Türkiye’de de ilgili standardın Bağımsız Denetim Standartları’na aktarılması için Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından komisyonlar kurularak ilgili standardın çevirisi ve değerlendirilmesi yapılmaya başlanmıştır. Kamu sektörü, akademisyenler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarından oluşan komisyonlar tarafından hazırlanan Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 (Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda

Bildirilmesi) 09.03.2017 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. BDS 701'in kabul edilmesi ile birlikte 01.01.2017 ve sonrasında başlayacak olan hesap dönemlerinin denetiminde kilit denetim konularının açıklanması zorunlu hale gelmiştir.

Kilit denetim konularının denetim raporunda bildirilmesinin amaçları kısaca şu şekilde sıralanabilir (BDS 701, md.2):

- Yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerini artırmak.
- Denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ilave bilgiler sağlamak.
- Finansal tablo kullanıcılarına, işletmeyi ve finansal tabloların önemli yönetim muhakemesi içeren alanlarını anlamalarına yardımcı olmak.

Denetim raporlarında yer alan KDK'ların bu çalışma çerçevesinde öne çıkan ve analiz edilen yönü ise taşıması beklenen “iletişim değeridir”. Sıralanan amaçlar içinde kurgulanan bu çalışmada özellikle vurgulanmak ve sorgulanmak istenilen alan, kilit denetim konularının, yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerinin arttırıp arttırmadığı hususudur. Bu kapsamda KDK'ların yatırımcı karar verme sürecindeki etkisi denetim raporlarındaki bilgilendiricilik boyutunda sağlanan KDK eksenli artışla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Literatürde bu alanda yapılan çalışmalardan beslenerek hazırlanan anket tasarımı ile Ankara ilinde faaliyet gösteren devlet üniversitelerinin lisansüstü eğitim programlarında kayıtlı olan muhasebe ve finans anabilim dalı öğrencilerinin örneklem olarak belirlendiği çalışmada, KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcıların karar verme süreçlerindeki, finansal tablolara ve denetçilere güven seviyelerindeki değişim farklı senaryolarla ölçülmeye çalışılmıştır.

Giriş bölümünü takiben literatür taraması bölümü altında KDK ve yatırımcı davranışı ile ilişkisi karar verme süreçleri de dikkate alınarak bir kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmış, araştırma amacı ve metodolojisi kısmında ise hazırlanan anket formu, araştırmanın örneklemini ve yapılan analizler detaylandırılmıştır. Sonrasında ampirik sonuçlar raporlanmış ve sonuç ve öneriler bölümü ile çalışma sonlandırılmıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Kilit denetim ile ilgili literatür incelendiğinde kilit denetim konularının yatırımcıların kararlarına etkisini incelemeye yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Christensen, Glover ve Wolfe (2014) çalışmalarında

kilit denetim konularının yatırımcıların kararlarını nasıl etkilediği konusu üzerine yoğunlaşmış ve çalışmada profesyonel olmayan yatırımcıların kilit denetim konularına nasıl tepki verdiği ele alınmıştır. Büyük bir devlet üniversitenin işletme bölümü mezunu olan 141 katılımcı üzerinde yapılan çalışmada, katılımcıların hisse senetlerine yatırım yapmaları ve firmaların finansal durumlarını incelemeleri istenmiştir. Kilit denetim konularını içeren denetim raporuna göre yatırım kararı veren katılımcıların, standart denetim raporuna göre karar veren katılımcılara göre firmaya yatırım yapmayı bırakma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca kilit denetim konularını da içeren dipnot açıklamaları, sadece dipnot açıklamaları olan denetim raporlarına göre yatırım kararlarını daha fazla etkilediği saptanmıştır. Sonuç olarak kilit denetim konularını da içeren dipnotların yatırım kararında etkili olduğu görülmüştür.

Kachelmeier vd. (2014) çalışmalarında tanımlanabilir risklere cevap vermek için gerçekleştirilen prosedürleri içeren veya içermeyen kilit denetim konularının denetçi sorumluluğu üzerindeki etkilerini değerlendirmek için Amerika'da bir üniversitesindeki gönüllü 179 işletme yüksek lisans öğrencisi üzerinde çalışılmıştır. Kilit denetim konularının açıklanmasının, zıt iki etkisinin olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bir yandan, yanlış beyanlar için algılanan denetçi sorumluluğunu yükselterek denetçi yükümlülüğünü artırabilir. Öte yandan, kilit denetim konuları yanlış denetleme durumunda açıklanan kilit denetim konuları ile ilgili alanlarda denetçi tarafından bir sorumluluk reddi olarak görülebileceğinden, denetçi sorumluluğunu azaltabilir. Çalışmada öğrenciler, denetçinin kilit denetim konularını açıkladığı veya açıklamadığı alanlardaki yanlışlıklardan dolayı denetçi yükümlülüğünü değerlendirdikleri bir deneye katılırlar. Kilit denetim konularını denetim raporunun kullanıcılarına kilit denetim konularının vurgulandığı finansal tablo alanlarında yanlışlık bulunabileceğini ifade ettiği için denetçiye sorumluluk reddi sağlar. Sorumluluk reddi ayrıca kilit denetim konularının finansal tablolarda sonradan tespit edilen yanlış beyanlarla ilgili olmadığı durumlarda da bulunur.

Bédard vd. (2015) çalışmalarında kilit denetim konularının yatırımcılar ve denetim için sonuçlarını ele almıştır. Yatırımcılar için düzenleyiciler tarafından beklendiği gibi kilit denetim konularının bilgilendirici olup olmadığı ve denetim için kilit denetim konularının denetim maliyetleri, denetim raporunun hazırlanmasındaki gecikme ve denetim kalitesi üzerindeki potansiyel sonuçları incelenmiştir. Kilit denetim konularının yatırımcılar ve denetim üzerindeki etkilerini incelemek için 2000-2011 dönemi için 1.750-2.407 finansal olmayan firma gözlemlerinden oluşan bir örnek kullanılmıştır. Kilit denetim konularının yatırımcılar üzerindeki etkisine ilişkin olarak hem anormal piyasa getirileri

hem de anormal işlem hacmi üzerinde önemli bir etki bulunamamıştır. Denetim üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, kilit denetim konularının denetim ücretlerinin seviyesi üzerinde önemli bir etki bulunamamış sadece yasanın uygulamaya konulduğu ilk yıllarda denetçinin kilit denetim konularının seçilmesi, hazırlanması konusunda daha fazla zaman harcadığı sonucuna varılmıştır.

Köhler vd. (2016) çalışmalarında kilit denetim konularının denetçi raporunun iletişimsel değeri üzerine etkisini profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcılardan toplanan deneysel kanıtlar yoluyla incelemiştir. Çeşitli ülkelerden 89 profesyonel ve 69 profesyonel olmayan yatırımcı üzerinde yapılan çalışmada, denetçi raporundaki kilit denetim konularının potansiyel etkisi Uluslararası Denetim Standartları (ISA 701)'nin gerektirdiği şekilde deneysel olarak incelenmiştir. Önceki çalışmaların aksine yalnızca profesyonel olmayan yatırımcılar değil aynı zamanda profesyonel yatırım uzmanları da çalışmaya katılmıştır. Denetçinin raporunun iletişimsel değeri, kullanıcının şirketin ekonomik durumuyla ilgili değerlendirmesini değiştirme potansiyeli ve kullanıcının bu değerlendirmeyi yapma konusundaki güvenini değiştirme potansiyeli olarak iki boyutta ele alınmıştır. Yapılan deneysel çalışmada, profesyonel yatırım uzmanları için kilit denetim konularının iletişimsel bir değerinin olduğu fakat profesyonel olmayan katılımcılar için kilit denetim konularının iletişimsel bir değerinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada profesyonel olmayan yatırımcıların bir kilit denetim konuları bölümü ile iletilen bilgilerin işlenmesinde zorluk yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Gimbar vd. (2016) çalışmalarında kilit denetim konularının ve kesin olmayan standartların denetçi sorumluluğunu artıracağını savunmaktadır. Öğrenciler, bir denetim raporunda rapor edilen kilit denetim konuları ile ilgili ve ilgisiz alanlardaki yanlışlıklarda denetçi ihmali ve kesin veya kesin olmayan standartlar söz konusu olduğunda denetçi ihmali değerlendirildikleri bir deneyde yer almışlardır. Amerikadaki büyük bir devlet üniversitesindeki 234 muhasebe öğrencisinin katıldığı bu deneyden elde edilen verilere dayanarak, kilit denetim konuları ile ilgili olan ve ilgili olmayan hataların hem kesin hem de kesin olmayan standartlar altında denetçi sorumluluğunu arttırdığını tespit etmişlerdir. Bu, kilit denetim konularının kullanılan standartların kurallara veya ilkelere dayalı olmasına bakılmaksızın denetçi sorumluluğunu arttırdığı anlamına gelmektedir.

Brasel vd. (2016) çalışmalarında kilit denetim konularının denetim raporlarına dahil edilmesinin denetçi yükümlülüğü üzerindeki etkilerini araştıran bir çalışma yürütmüşlerdir. Örneklemine, çevrimiçi bir pazar olan Amazon's Mechanical Turk'ten alınan tazminat alma hakkına sahip 528 katılımcı bulunmaktadır. Deneysel bir araştırma kullanarak kilit denetim konularının denetim raporuna dahil edilmesinin, finansal tablolarda yapılan yanlış

beyanların kilit denetim konularının açıklandığı alanlarla ilgili olup olmadığına bakılmaksızın ortaya çıkması durumunda, denetçi yükümlülüğünü azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca, kilit denetim konularının denetçi sorumluluğundaki kararların üzerindeki etkisinin yanlışlık türüne göre değiştiğini de söylemişlerdir.

Li (2017) çalışmasında kilit denetim konularını denetim raporuna eklemenin maliyetini ve faydalarını incelemiştir. Çin'deki firmalar üzerinde yapılan çalışmada 84 kilit denetim konularının denetim raporlarında yer aldığı firma ve 154 kilit denetim konularının denetim raporlarında yer almadığı firmalar ele alınmış ve bu firmaların piyasa tepkileri karşılaştırılmıştır. Beklenenin aksine kilit denetim konularının finansal piyasalar üzerinde önemli bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kachelmeier vd. (2018) çalışmalarında ölçüm belirsizliği içeren kilit denetim konusu açıklamalarının uyarıcı etkisini profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcılar üzerinde incelemiştir. 179 işletme yüksek lisans öğrencisi, 50 finansal analist, 23 menkul kıymet davalarından uzmanlaşmış avukat ve 47 şirketler hukuku alanında çalışan avukat üzerinde yapılan çalışmada, kilit denetim konularının kullanıcıların finansal tablolara olan güvenlerini nasıl etkilediği ve finansal tablolarda sonradan ortaya çıkan önemli bir yanlışlık için denetçi sorumluluğunun değerlendirilmesi ele alınmıştır. Çalışmada bu grupların kilit denetim konusu açıklamalarının olduğu ve olmadığı denetim raporlardaki yanlışlık ihtimaline karşı denetçinin sorumluluğuna vereceği tepkiler incelenmiştir.

Alduraywish (2018), çalışmasında yeni bir konu olan kilit denetim konuları ve denetçinin sorumluluğu ile ilgili sistematik bir literatür incelemesi yapmıştır. Kilit denetim konuları üzerinde yapılan çalışmalarda denetçi sorumluluklarının kimlere göre ve nasıl değiştiğini ve ele alındığını, hangi gruplar için denetim raporundaki kilit denetim açıklamalarının önemli olduğunu ele almıştır.

Altawalbeh ve Alhajaya (2019) çalışmalarında Uluslararası Denetim Standartları (ISA 701) tarafından zorunlu tutulan kilit denetim konularına yatırımcıların nasıl tepki verdiğini ele almıştır. Umman borsasındaki halka açık 195 şirketin denetim raporu incelenerek analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda kilit denetim konusu açıklamalarının yatırımcıların kararlarında ve davranışlarında önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca kilit denetim konularının açıklanmasının sadece yatırımcılar için yararlı olmadığını, aynı zamanda daha iyi yönetim, denetim kalitesi ve kurumsal raporlama sağladığı saptanmıştır.

Ülkemizde KDK'lar ile yapılan çalışmalar ise genellikle KDK'lara ilişkin yasal

çerçeveye, açıklanan KDK'ların içeriği, sayıları ilişkilendirildikleri hesap gruplarına ilişkin içerik analizlerinden oluşmaktadır. Can (2017), KDK'ların bağımsız denetim raporunda bildirilmesi hususunda denetçilerin beklentilerini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre genel olarak katılımcılar, standardın amaçlanan hedeflere ulaşması konusunda başarılı olacağını düşünmektedirler. Varıcı ve Çağırın (2017), Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektörüne ait işletmelerin 2017 yılı denetim raporlarını içerik bakımından analiz etmişlerdir. Analiz kapsamında; sektörde hangi KDK'larda yoğunlaşma olduğu, KDK belirleme ölçütleri araştırıldıktan sonra, KDK sayıları, KDK sunulma şekilleri, alt sektör, denetim raporu sayfa sayısı, denetim kuruluşu ve görüş türü bakımından farklılıklar ayrıntısı ile analiz edilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde en çok KDK hasılat, ticari alacaklar, MDV ve stoklar kalemleri ile ilgilidir. Gökgöz (2018), BIST'te işlem gören 140 şirketin 2017 yılına ait denetim raporlarını incelemiş ve KDK'lar ile ilgili nicel ve nitel değerlendirmelerde bulunmuştur. Borsa İstanbul'daki şirketlerin 2017 yılına ilişkin denetim raporları kapsamında incelenen 273 adet KDK'nın sırayla; hasılat, ticari alacaklar, stoklar, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller ile ilgili olduğu raporlanmıştır. Ayrıca kilit denetim konularının önemli bir kısmının (%31,87) değerlendirme işlemlerine ilişkin olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Uzun ve Köylü (2018) de 2017 yılına ait bağımsız denetim raporları incelenen ve borsada işlem gören 170 şirket bazında en fazla raporlanan kilit denetim konularının; Hasılat, Maddi Duran Varlıklar, Ticari Alacaklar ve Stoklar konularında olduğunu raporlamışlardır. Akdoğan ve Bülbül (2019) ise KDK'lara yönelik tanımlayıcı istatistikler yanında denetçi görüşlerini de incelemişlerdir. Bu çerçevede 2017 yılının, kilit denetim konularının bildirilmesi standardının uygulamasının ilk yılı olması ve BIST 100 şirketlerindeki denetim görüşlerinde olumsuz görüş ya da görüş vermekten kaçınma olmaması nedeniyle bütün şirketlerde denetim görüşleri olumlu ya da sınırlı olumlu şeklinde verilmiştir. Sonuçlara göre en çok bildirilen KDK 40 adet ile hasılat olup, onu 39 adet ile maddi ve maddi olmayan duran varlıkların değerlemesi ve 21 adet ile karşılıklar/yükümlülükler takip etmektedir. En az bildirim yapılan konular ise, hepsinde birer tane olmak kaydıyla, öz kaynaklar, satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar ve durdurulan faaliyetler ile canlı varlıklardır. Diğer taraftan, farklı firmaları denetleyen aynı denetim firmalarının, kilit denetim konusunu nasıl ele aldıkları hususu diğerleriyle önemli benzerlikler gösterdiği de çalışmanın göze çarpan sonuçları arasındadır. Gönen ve Yıldırım (2019) faaliyetlerin işleyişi ve finansal raporlama süreci bakımından farklı dinamiklere sahip bankacılık ve sigortacılık sektörünü ele almışlardır. Çalışma sonucuna göre Bankalar ve Özel Finans Kurumlarında denetçiler açısından en fazla öneme sahip konu “Krediler ve Alacaklara ilişkin değer düşüklüğü” olurken, sigorta şirketleri için ise

“sigortacılık teknik karşılıkları hesaplamalarında kullanılan tahmin ve varsayımlar” konusu ön plana çıkmaktadır. İşseveroğlu (2019) da sigortacılık sektörünü ele aldığı çalışmada BIST 100'de işlem gören sigorta şirketlerinin 2017 ve 2018 denetim raporlarında bildirilen kilit denetim konularının, önemi ve açıklamalarıyla ilgili içerik analizi yapmıştır. Buna göre, sektöre özgü kilit denetim konuları, “Gerçekleşmiş ancak rapor edilmemiş tazminat bedellerinin tahmini”, “Muallak Tazminat Karşılığından Kaynaklanan Net Nakit Akışlarının İskonto Edilmesi ve 31 Aralık 2016 Tarihi İtibariyle Hazırlanan Geçmiş Dönem Finansal Tablolarının Yeniden Düzenlenmesi”, “Sigorta sözleşmeleri yükümlülüklerinin hesaplanmasında kullanılan tahmin ve varsayımlar”, “Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin avanslar ve yatırımlar, “Kullanım amaçlı gayrimenkullerin değerlemeye tabi tutulması” olarak belirlenmiştir. Sarısoy ve Kepçe (2019) ise bağımsız denetçilerin, işletme yöneticilerinin, aracı kurum yöneticileri ve bankaların kredi tahsis birimlerinde çalışan yöneticilerin; kilit denetim konuları ve bağımsız denetim raporundaki diğer değişikliklere ilişkin, algı, farkındalık ve beklentileri incelenerek, kilit denetim konuları ve yapılan diğer değişikliklere ilişkin bağımsız denetim çıkar grupları arasında beklenti farkı olup olmadığı araştırmışlardır. Elde edilen sonuçlara göre paydaşlar arasında beklenti farklılıkları mevcuttur. Güleç (2020), KDK'lara yönelik muhasebe paydaşlarının görüş ve düşüncelerinin ortaya konulması amacıyla 242 meslek mensubuna yönelik anket çalışması yapmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların büyük bir bölümü, KDK bildirimlerinin denetim kalitesine pozitif yönde katkı sağlayacağını düşünmekte ve denetim raporlarının daha şeffaf, güvenilir ve iletişim değerinin yüksek olacağını ifade etmektedir. Buna ek olarak, KDK'ların bildirilmesinin denetçi üzerinde cezai, hukuki ve maliyet anlamında çeşitli baskı unsurları oluşturabileceği beyan edilmiştir. Ayrıca, denetim raporlarında KDK'ların sunulmasının denetçinin iş yükünü artıracığı ancak denetim raporlarının yayınlanması sürecinin olumsuz etkilenmeyeceği çalışmanın diğer sonuçları arasında yer almaktadır.

ARAŞTIRMAAMACI ve METODOLOJİSİ

Bilindiği üzere Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) 15 Ocak 2015 tarihinde 701 nolu Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi başlıklı standardı yayınlamıştır. Bu kapsamda Türkiye'de de KGK 9 Mart 2017 tarihinde 30002 sayılı Resmi Gazetede BDS701 numarasıyla aynı standardı yayınlamış ve bu kapsamda payları borsada işlem gören firmaların 2017 yılı, TTK'ye göre bağımsız denetime tabi olan firmalar için ise 2018 yılından itibaren bağımsız denetçi raporlarında kilit denetim konularına yer vermeleri gerekliliği düzenlenmiştir. Bahse konu olan durum bağımsız denetçi raporunun bilgi içeriğinin artırılması yönünde bir

girişim olarak değerlendirilmekte birlikte konunun beklentilerden öteye bilimsel olarak incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı standart bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDKlar ve konuyla ilgili yapılan ek açıklamaların bilgi içeriğinin test edilmesidir. Diğer bir ifadeyle yapılan değişiklik ile finansal tablo kullanıcılarına bağımsız denetim raporuna ek olarak sunulan KDK ve ek açıklama paragrafının finansal tablo kullanıcılarının yatırım kararlarını etkileyip edilemediklerinin incelenmesidir.

Araştırmada Kurgulanan Hipotezler

Çalışmada kurgulanan hipotezler temel olarak profesyonel olmayan yatırımcıların standart bağımsız denetçi raporu yanında KDK sunumu ve buna ek olarak bahse konu olan KDK açıklamasının olumlu ve olumsuz çözümüne ilişkin sunulan açıklamaların bilgi içeriğinin finansal tablo kullanıcıları açısından değerlendirilmesi temellendirilmiştir. Diğer bir ifadeyle standart bağımsız denetçi raporuna ek olarak sunulan bilgilerin yatırımcılar açısından firmaya ilişkin değerlendirmelerini etkileyip etkilemediğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Kohler vd. (2016) KDK açıklamalarına ek olarak sunulan KDK açıklama paragrafının finansal tablo kullanıcılarının firma ekonomik durumu hakkındaki değerlendirmelerinde farklılıklara neden olduğunu raporlamıştır. Diğer taraftan Kipp (2017) KDK açıklaması ve ekinde sunulan ilave bilgilerin finansal tablo kullanıcılarının finansal tablolara olan güvenini ve algıladıkları denetim kalitesini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda çalışmada kurgulanan hipotezler standart bağımsız denetçi raporuna ek olarak sunulan KDK açıklamaları, bu açıklamalara ilişkin çözüm paragraflarının (olumlu ve olumsuz) finansal tablo kullanıcılarının yatırım kararlarında bir farklılığa neden olup olmadığını inceleyecek şekilde oluşturulmuştur. Bu noktadaki amaç; sunulan her ek bilginin profesyonel olmayan potansiyel yatırımcılar nezdindeki karşılığını görebilmektir. Bu kapsamda yapılan anket çalışması ve test edilen ölçekler yardımıyla bağımsız denetçi raporuna eklenen KDK açıklamalarının profesyonel olmayan yatırımcıların karar verme süreçlerini, finansal tablolara ve bağımsız denetim sürecine güven duyup duymadıkları test edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada test edilen hipotezler aşağıdaki şekilde ifade edilebilir;

$H_1 =$ Finansal tablo kullanıcılarının firma pay senedine olan yatırım kararları, sadece bağımsız denetçi raporunun sunulması ile bu rapora ek olarak kilit denetim konusunun da açıklanması durumları arasında farklılık göstermemektedir.

$H_2 =$ Finansal tablo kullanıcılarının firma pay senedine olan yatırım kararları, sadece bağımsız denetçi raporunun ve kilit denetim konularının sunulması ile bunlara ek olarak kilit denetim konusu ile ilgili ek açıklamaların da

(olumlu/olumsuz) sunulması durumunda farklılık göstermemektedir.

H_3 = Finansal tablo kullanıcılarının finansal tablolara olan güveni, bağımsız denetçi raporu, kilit denetim konuları ve açıklama paragraflarının sunulması durumlarında farklılık göstermemektedir.

H_4 = Finansal tablo kullanıcılarının bağımsız denetçiye olan güveni, bağımsız denetçi raporu, kilit denetim konuları ve bunlara ek olarak açıklama paragraflarının sunulması durumlarında farklılık göstermemektedir.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma kapsamında katılımcılardan veri toplamak için araştırma amacı doğrultusunda hazırlanmış olan anket formundan yararlanılmıştır. Anket formunun hazırlanmasında literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır (Doxey. 2013; Kohler vd. 2016; Kipp 2017; Kachelmier vd. 2018). Anket formu temel olarak iki ana kısım ve altı alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci ana kısımda katılımcıların muhasebe ve özelinde denetim konularındaki bilgi düzeylerini ölçmek amacı taşıyan üç soruya yer verilmiştir. Bu sayede katılımcıların konuyla ilgili bilgi sahibi olduklarından emin olunması amaçlanmış olup tüm sorulara yanlış cevap veren katılımcı anket formları değerlendirmeye alınmamıştır.

İkinci ana kısımda ise beş alt başlık bulunmaktadır. Bu başlıklardan birincisinde katılımcılara ABC firmasına ait olumlu görüş içeren bağımsız denetçi raporu sunulmuş ve 100.000 TL tutarındaki fonları olduğunu varsaymaları istenmiştir. Bu kapsamda katılımcılara sunulan bilgiler ışığında katılımcıların yatırım kararları ve bağımsız denetim konularındaki ifadelerle katılıp katılmadıkları beşli Likert tipi ölçek vasıtasıyla ölçülmüştür. İkinci alt başlıkta; bağımsız denetçi raporuna ek olarak şerefiye değer düşüklüğü konusu kilit denetim konusu olarak katılımcılara sunulmuş ve aynı ifadelerle katılıp katılmama durumlarını yeniden belirtmeleri istenmiştir. Üçüncü başlıkta; bağımsız denetçi raporu, KDK açıklamalarına ek olarak KDK olarak belirlenen şerefiye değer düşüklüğü tespiti konusunda ek açıklama paragrafına yer verilmiştir. Bu açıklama; firmanın uygulamış olduğu şerefiye değer düşüklüğü testine ilişkin “yapılan incelemeler sonucunda raporlanan tahmini şerefiye tutarında yapılması gereken herhangi bir maddi düzeltmenin gerekli olmadığını düşünüyoruz ve şerefiye hesap bakiyesinin doğruluğuna ilişkin olumlu görüş bildiriyoruz” ifadesini bünyesinde barındırmakta olduğundan olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bu aşamada da katılımcılara ABC firması pay senetlerine ilişkin yatırım kararları ve bağımsız denetim konularına ilişkin ifadeler yöneltilmiştir. Dördüncü başlıkta; üçüncü başlıkta sunulan KDK ek açıklamasının şerefiye değer düşüklüğü testine ilişkin “tahminlerin yapılmasında yüksek derecede belirsizliğin olması nedeniyle şerefiye hesap

bakiyesinin doğruluğuna ilişkin bir görüş bildiremiyoruz “ ifadesini bünyesinde barındırmakta olduğundan olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda da katılımcılara ABC firması pay senetlerine ilişkin yatırım kararları ve bağımsız denetim konularına ilişkin ifadeler yöneltilmiştir. Beşinci başlıkta ise katılımcıların demografik özelliklerine yönelik değişkenlere yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında kurgulanan hipotezlerin test edilmesinden önce kullanılan veriler güvenilirlik açısından incelenmiştir. Kullanılan ölçeklerin güvenilirlikleri içsel geçerlilik yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu noktada kullanılan ölçeğin güvenilir olarak değerlendirilebilmesi için sıfır ve bir arasında değer alan alpha katsayı dikkate alınmakta ve bu değer 0,7 ve üzerinde olması gerekmektedir (Hair vd, 1998:118). Gerçekleştirilen güvenilirlik analizleri sonucunda; ikinci kısım birinci alt başlık kapsamındaki ifadelerin alpha katsayısı 0.805, ikinci alt başlıkta yer alan ifadelerin alpha katsayısı 0.892, üçüncü alt başlıkta yer alan ifadelerin alpha katsayısı 0.894, dördüncü alt başlıkta yer alan ifadelerin alpha katsayısı 0.906 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu bulgulardan yola çıkılarak anket formunda yer alan ifadelerin güvenilir olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada kullanılacak verilerin güvenilir oldukları alpha katsayısı vasıtasıyla belirlendikten sonra verilerin normal dağılım gösterip göstermediklerini tespit etmek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda elde edilen bulgulara göre verilerin normal dağılım gösterdikleri belirlenmiş olup hipotez testlerinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Araştırma Örneklemi

Araştırmanın ana kütlesini Ankara ilinde faaliyet gösteren devlet üniversitelerinin lisansüstü eğitim programlarında kayıtlı olan muhasebe ve finans anabilim dalı öğrencileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplam 195 katılımcıya anket formu iletilmiş olup eksik verisi olmayan ve analize uygun olan anket sayısı 152 olarak belirlenmiştir. Ankara ilinde yer alan devlet üniversitelerinin muhasebe-finance anabilim dallarında eğitim gören yaklaşık 250 öğrenci bu çalışmanın ana kütlesini oluşturmaktadır. Bu çerçevede toplanan anket sayısı ana kütleyi 0,05 güven aralığı düzeyinde ($N=250$, $n=152$, $p=0,95$) temsil etmektedir (Saunders vd., 2019).

AMPIRİK BULGULAR

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılara ilişkin demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Bayan	78	51,31
Bay	74	48,68
Toplam	152	100
Yaş Aralıkları	Frekans	Yüzde (%)
18 - 24	19	12,50
25 - 31	81	53,28
32 - 38	34	22,36
39 - 45	16	10,52
46 ve Üzeri	2	1,31
Toplam	152	100
Çalışılan İş	Frekans	Yüzde (%)
Muhasebe ve Finans İle İlgili Değil	69	45,39
Muhasebe ve Finans ile İlgili	83	54,61
TOPLAM	152	100

Tablo 1 'de raporlanan bilgilere göre çalışmaya katılanların %51'i kadınlardan, %49'u ise erkeklerden oluşmaktadır. Söz konusu katılımcıların yarısından fazlasının (%53) 25-31 yaş aralığında yer aldığı, sırasıyla 32-38 yaş aralığı (%22), 18-24 yaş aralığı (%12,5), 39-45 yaş aralığı (%10,5) ve 46 yaş ve üzeri (%1,3) grupların oluştuğu görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların yaklaşık %55'i profesyonel iş yaşamlarında muhasebe ve finansla ilgili bir iş yaptıklarını ifade ederken kalan %45'lik grup profesyonel iş hayatlarının muhasebe ve finans ile ilişkili olmadığını ifade etmiştir.

Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

Araştırmanın amacı kapsamında hipotezlerin test edilmesi amacıyla eşleştirilmiş t testi (paired sample t test) yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilme nedeni verilerin normal dağılım göstermesidir. Çalışma kapsamında test edilen ilk hipotez H1 hipotezidir. Söz konusu hipotez farklı senaryolar altında (i) yalnızca bağımsız denetçi raporunun sunulması, (ii) bağımsız denetçi raporu ve KDK açıklaması sunulması, (iii) bunlara ek olarak olumlu ve (vi) olumsuz KDK ek açıklama paragraflarının sunulması) katılımcıların ABC firmasına ait pay senetlerine yatırım yapma kararlarının farklılık gösterip göstermediğin tespit edilmesine yöneliktir. Bu kapsamda H1 ve H2 hipotezi kapsamında elde edilen bulgular Tablo 2 'de raporlanmıştır.

Tablo 2 : Katılımcıların Yatırım Kararlarına İlişkin İfadelere Ait Ortalama Değerler

İfadeler	BDR [†]	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
(i) ABC işletmesine ait bağımsız denetçi raporu ve KDK açıklaması sonucunda işletme pay senetlerine yatırım yapma fikrim azalmıştır. (ii) ABC işletmesine ait bağımsız denetçi raporu ve KDK açıklamaları sonucunda işletme pay senetlerine yatırım yapmayı durdururum.	2,22§	2,53	2,37	2,96

Tablo 2'de katılımcıların farklı senaryolar altında ABC işletmesi pay senetlerine yatırım yapma fikirlerini ölçmeye yönelik yer alan ifadelerden aynı amaca yönelik olan ikisinin ortalama değerleri raporlanmış olup incelemeler söz konusu ortalama değerler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Tablo 2'de yer alan bulgular incelendiğinde katılımcıların ABC işletmesi pay senetlerine yatırım yapma fikirlerinin sunulan alternatif bilgiler kapsamında farklılaştığı görülmektedir. Elde edilen ortalama değerler dikkate alındığında katılımcılara yalnızca bağımsız denetçi raporu sunulduğunda 2,22 ortalama ile ABC firması pay senetlerine yatırım yapma fikirlerinin azaldığı ya da yatırım yapmayı durduracaklarını ifade ettikleri görülmektedir. BDR yanında katılımcılara şerefiye değer düşüklüğü ile ilgili KDK açıklaması da sunulduğunda ise katılımcıların ortalama 2,53 değeri ile ABC paylarına yatırım yapma fikirlerinin azaldığı/yatırım yapmayı durdurma eğiliminde oldukları görülmektedir. Söz konusu bilgilere ABC firmasının şerefiye değer düşüklüğü tespitine ilişkin olumlu KDK ek açıklamasının sunumunda katılımcı ortalaması 2,37'ye gerilemiş ancak yine de 2,22 olan yalnızca BDR sunumu senaryosunun üzerinde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan BDR ve KDK açıklamasına ek olarak olumsuz değerlendirilen KDK ek açıklama paragrafı katılımcılara sunulduğunda en yüksek ortalama değer olan 2,96'nın gerçekleştiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle senaryolar arasında katılımcıların en yüksek ortalama ile ABC işletmesi pay senetlerine yatırım yapma fikirlerinin azaldığı/yatırım yapmayı durdurma eğiliminde oldukları ifade edilebilir.

H1 ve H2 hipotezi kapsamında gerçekleştirilen eşleştirilmiş t testi bulguları Tablo 3'te sunulmuştur.

[†] Bağımsız Denetçi Raporu

[§] Katılımcılara ifadeler 1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum olmak üzere beşli likert tiği ölçek kullanılarak sunulmuştur.

Tablo 3 : H1 Hipotezi Test Bulguları

	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
BDR	-			
BDR&KDK	-4,67***			
BDR&KDK Olumlu	-1,986**	2,012**		
BDR&KDK Olumsuz	-7,892***	-4,819***	-6,691***	-

, * sırasıyla %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 3'te raporlanan bulgular incelendiğinde senaryolar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir. Bu noktadan hareketle finansal tablo kullanıcılarına BDR yanında şerefiye değer düşüklüğü tespitinin bağımsız denetim sürecinde en çok önem arz eden konu olduğu bilgisinin verilmesinin katılımcıların firma pay senetlerine yatırım yapma kararlarını etkilediği ifade edilebilir. Bu kapsamda iki ortalama değer (2,22 ve 2,53) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu (-4,67) ve H1 hipotezinin reddedildiği söylenebilir. Söz konusu bulgudan yola çıkarak katılımcıların BDR yanında KDK açıklaması yapılması durumunda, diğer bir ifadeyle şerefiye değer düşüklüğü tespitinin bağımsız denetim sürecinde önem arz eden durum olması bilgisi ile ABC firmasının pay senedine yatırım yapma fikirlerinin değiştiği ifade edilebilir.

Dikkat çeken bir husus da; katılımcılara KDK açıklaması ile sunulan bilgi üzerinde bağımsız denetçinin olumlu görüş bildirmesi, diğer bir ifadeyle firma şerefiye değer düşüklüğü tespitinde herhangi bir yanlışlık olmadığı, kullanılan varsayım ve yöntemlerin uygun olduğu ve şerefiye değer düşüklüğü tespiti ile ilgili de olumlu görüş bildirilmesinin katılımcılar üzerinde sınırlı etkiye neden olması olarak belirtilmelidir. Söz konusu çıkarımın göstergesi ise; yalnızca BDR sunulduğunda 2,22 olan ortalama değer KDK açıklamasına olumlu ek açıklama sunulması durumunda da 2,37 ortalama değere sahip olması ve söz konusu farklılığın da istatistiksel olarak %5 düzeyinde (-1,986) anlamlı olmasıdır. Tablo 3 kapmasında ifade edilmesi gereken bir diğer husus KDK açıklamasına ek olarak sunulan ve şerefiye değer düşüklüğü tespitinde kullanılan varsayım ve yöntemlerle ilgili olumsuz algı oluşturan, bağımsız denetçinin herhangi bir görüş bildirmediği senaryonun ortalama değerinin en yüksek düzeyde olması (2,96) ve istatistiksel olarak diğer senaryolardan farklılık göstermesidir. Bahse konu bulgular kapsamında da H2 hipotezinin reddedileceği, diğer bir ifadeyle finansal tablo kullanıcılarının firma pay senedine olan yatırım kararları yalnızca bağımsız denetçi raporunun ve kilit denetim konularının sunulması ile bunlara ek olarak kilit denetim konusu ile ilgili ek açıklamaların da (olumlu/olumsuz) sunulması durumunda farklılık

gösterdiği tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında test edilen diğer hipotez H3 hipotezi olup farklı senaryolar kapsamında katılımcıların finansal tablolara olan güvenine ilişkin değerlendirmelerini incelemektedir. Bu kapsamda H3 hipotezine konu olan ifadeye ilişkin ortalama değerler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4 : Katılımcıların Finansal Tablolara Olan Güvenine İlişkin İfadelerin Ortalama Değerleri

İfadeler	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
ABC işletmesine ait bağımsız denetçi raporu/ KDK/ KDK ek açıklama (olumlu)/ KDK ek açıklama (olumsuz) sonucunda yayınlanan finansal tablolara olan güvenim artmıştır.	3,62	3,74	3,51	3,42

Tablo 4'te raporlanan ortalama değerler her bir senaryoda katılımcılara yöneltilen ifadelerin ortalama değerlerini ifade etmektedir. Örneğin 3,62 ortalama değeri katılımcılara yalnızca BDR sunulması senaryosunda verdikleri cevapların ortalaması ifade ederken 3,74 ortalaması katılımcılara BDR ve KDK açıklamasının sunulduğu senaryodaki ifadeye verdikleri cevapların ortalamasını ifade etmektedir. Bu doğrultuda değerlendirildiğinde katılımcıların yayınlanan finansal tablolara en yüksek düzeyde güvendiklerini ifade ettikleri senaryonun BDR ve KDK açıklamalarının birlikte sunulduğu senaryo olduğu görülmektedir (3,74). Daha sonra katılımcıların yayınlanan finansal tablolara olan güvenlerinde sırasıyla (i) yalnızca BDR, (ii) BDR&KDK ve olumlu ek açıklama ve (iii) BDR&KDK olumsuz ek açıklama senaryolarının yer aldığı görülmektedir. Söz konusu ortalama değerlerden yola çıkarak senaryolar arasında farklılıklar olduğu tespit edilse de bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı test edilmeye muhtaçtır. H3 hipotezi ile ilgili yapılan eşleştirilmiş t testi bulguları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5 : H3 Hipotezi Test Bulguları

	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
BDR				
BDR&KDK	-1,458			
BDR&KDK Olumlu	1,201	2,551**		
BDR&KDK Olumsuz	1,847	3,284***	1,101	-

, * sırasıyla %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 5 'te raporlanan bulgular değerlendirildiğinde H3 hipotezini destekleyen kısıtlı bulguların elde edildiği görülmektedir. Katılımcıların yayınlanan finansal tablolara olan güven düzeyleri senaryoların yalnızca ikisinde farklılaşmıştır. Katılımcıların BDR ve KDK açıklamalarının sunulduğu senaryoda finansal tablolara en yüksek ortalama ile güvendikleri ve bu senaryo ile KDK ek açıklamalarının (olumlu/olumsuz) sunulduğu senaryolar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu noktada dikkati çeken husus; katılımcıların BDR ve KDK açıklamalarının ötesinde bilgi sunan KDK ek açıklamalarına (olumlu/olumsuz) finansal tablolara güven kapsamında olumsuz yaklaşıklarının değerlendirilmesidir. Bu durumun bir nedeni finansal tablo kullanıcılarına sunulan bilgilerin artmasının belirli bir aşamadan sonra içerdiği bilgidен bağımsız olarak olumsuz etki yapma ihtimali olarak ifade edilebilir. Çalışma kapsamında ifade edildiğinde katılımcıların ABC işletmesine ait BDR yanında KDK açıklamalarının sunulmasını finansal tablolara olan güven noktasında yeterli gördükleri, bu aşamadan ötede sunulan bilgilerin olumlu ya da olumsuz olmasının önemi olmaksızın finansal tablolara olan güveni azaltıcı yönde etkisi olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Araştırma kapsamında incelenen son hipotez H4 hipotezi olup katılımcıların farklı senaryolar kapsamında bağımsız denetçiye olan güvenleri incelenmektedir. H4 hipotezine ilişkin ifadelerden elde edilen ortalama değerler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 : Katılımcıların Bağımsız Denetçiye Olan Güvenine İlişkin İfadelerin Ortalama Değerler

İfadeler	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumlu
(i) Bağımsız denetçi raporu yanında KDK açıklamalarının yapılması işletme hakkında daha fazla bilgi sahibi olmamı sağladı. (ii) ABC işletmesine ait denetim raporunda verilen bilgiler denetçiye olan güvenimi arttırdı. (iii) ABC işletmesine ait denetim raporunda verilen bilgiler denetçinin benim menfaatlerimi gözettiğini düşünmemi sağladı.	3,08	3,21	3,29	3,17

Tablo 6'da raporlanan değerler incelendiğinde katılımcıların bağımsız denetçiye olan güvenlerinin en yüksek ortalama değere sahip olduğu

senaryonun 3,29 ortalama ile BDR&KDK ve olumlu ek açıklama senaryosu olduğu görülmektedir. Bu noktada dikkati çeken katılımcıların 3,08 ortalama ile yalnızca BDR sunulan senaryoda bağımsız denetçiye olan güvenlerinin en düşük ortalama sahip olmasıdır. Bu noktada bağımsız denetçi raporu yanında sunulan ek bilgilerin olduğu senaryolarda bağımsız denetçiye olan güvenin ortalama değeri yüksek olsa da bu duruma neden olan etmenin yalnızca sunulan ek bilgiler olup olmadığı konusunda herhangi bir çıkarım çalışma kapsamında yapılamamaktadır. Araştırmacının amacı kapsamında farklı senaryolarda katılımcıların bağımsız denetçiye olan güveninin farklılık gösterip göstermediğine ilişkin gerçekleştirilen eşleştirilmiş t testi bulguları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7 : H4 Hipotezi Test Bulguları

	BDR	BDR&KDK	BDR&KDK Olumlu	BDR&KDK Olumsuz
BDR				
BDR&KDK	-2,161**			
BDR&KDK Olumlu	-3,726***	-1,320		
BDR&KDK Olumsuz	-1,400	0,644	1,999**	-

,* sırasıyla %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 7'de raporlanan bulgular incelendiğinde katılımcıların bağımsız denetçiye olan güvenlerinin ortalama değerlerinin senaryolar arasında farklılaştığına ilişkin kısıtlı kanıtların elde edildiği ifade edilebilir. Bu kapsamda katılımcılar BDR ve KDK açıklamalarının birlikte sunulduğu bir senaryoda yalnızca BDR sunulan bir senaryoya göre bağımsız denetçiye istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla güvenmektedirler (-2,161). BDR ve KDK açıklamalarına ilave olarak yapılan ek açıklamaların yer aldığı senaryolar dikkate alındığında ise katılımcıların olumlu KDK ek açıklamalarının sunulduğu senaryoda hem yalnızca BDR sunulan (-3,726) hem de olumsuz KDK ek açıklaması sunulan senaryolardan (1,999) istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla güvenmektedir.

SONUÇ

BDS 701 ile IAASB denetçi raporlarında kilit denetim konuları adı altında yeni bir bilgilendirme kısmının olmasını zorunlu hale getirmiştir. KDK'lara ilişkin yurt içi literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların genel olarak KDK'ların hangi hesap kalemlerine yoğunlaştığı, sektörel farklılıklar olup olmadığı, raporlanan KDK'ların sektör dinamiklerini ne ölçüde yansıttığı, denetçi kuruluşların bu sürecin neresinde olduğu, denetim görüşleri ya da çalışılan denetçi firmasının yerel ya da uluslararası olmasının raporlanan KDK'yı değiştirip değiştirmediğine ilişkin tanımlayıcı çalışmalardan oluştuğunu

söylemek mümkündür. Bu alanda yapılan daha güncel çalışmalar ise KDK'ların bilgi verme yönüne, bir diğer ifadeyle finansal tablo kullanıcılarının karar verme sürecini etkileme gücüne yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, yapılan bu çalışma ülkemiz örnekleminde yatırımcı davranışının KDK'lar ekseninde nasıl değiştiğini nitel araştırma teknikleri düzeyinde ölçerek literatüre katkı yapmayı planlamaktadır.

Yapılan çalışmada geliştirilen ölçekler yardımıyla standart bağımsız denetçi raporuna ek olarak sunulan bilgilerin (KDK açıklamaları, bu açıklamalara ilişkin çözüm paragrafları) yatırımcılar açısından firmaya ilişkin kararları, finansal tablolara ve bağımsız denetçiye olan güven seviyesini etkileyip etkilemediğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bir diğer ifadeyle, KDK'ların denetçilerle finansal tablo kullanıcıları arasındaki iletişim sürecindeki etkisi sorgulanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı kararları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Buna ilaveten denetim raporunda sadece KDK'ya ait yüzeysel açıklama yanında denetçinin KDK hakkında olumlu görüş bildirmesi ya da olumsuz görüş bildirmesinin de karar verme sürecinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Burada dikkat çeken nokta ise yatırımcı kararları üzerinde denetçi tarafından raporlanan olumsuz bilgilerin olumlu bilgilerle kıyaslanınca daha yüksek etkiye neden olduğudur. Diğer taraftan çalışma kapsamında standart bağımsız denetim raporuna ek olarak sunulan KDK bölümü ve bu bölümlere ait denetçilerin ek açıklamalarının yatırımcının finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini nasıl etkilediği de test edilmiştir. Sonuçlara göre, standart bağımsız denetim raporuna ek olarak KDK'lar hakkında açıklama yapılması yatırımcıların finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini anlamlı bir şekilde arttırmaktadır. Ancak, KDK'lara ek olarak bağımsız denetçinin KDK konusu hesap ile ilgili olumlu ya da olumsuz görüş bildirmesi finansal tablolara olan güven seviyesini düşürmektedir. Özetlemek gerekirse, uygulamaya konulma nedenlerinden biri finansal tabloların bilgilendirme gücünü artırma amacı olan kilit denetim konularının bilgiyi artırma rolünün ve yatırımcıların karar verme süreçlerinde etkili bir araç olma yönünde göz önünde tutulması gereken bir araç olduğu elde edilen bulgularla söylenebilir.

Elde edilen sonuçlar değerlendirilirken çalışmanın bir takım kısıtları da göz önünde bulundurulmalıdır. Yapılan çalışma nitel araştırma yöntemlerinden anket tekniği ile yapılmıştır ve buna bağlı olarak katılımcı odaklı bazı problemlerin (eksik veri, yanlış cevap verme, vs.) olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Diğer taraftan anketin uygulama alanı sadece bir şehirde muhasebe ve finans anabilim dalında öğrenim gören lisansüstü öğrencileri

olduğu için genelleme yapma imkanı düşüktür. Gelecek çalışma önerileri olarak ise benzer bir ölçeğin profesyonel yatırımcılar üzerinde uygulanması, profesyonel ve profesyonel olmayan yatırımcıların yatırım davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığının test edilmesi öne sürülebilir. Ayrıca, ilkimizde henüz başlangıç seviyesinde ve döneminde olan KDK raporlama sürecine ilişkin ilerleyen zamanlarda veri sayısının artması (gözlemlenebilecek ve analiz edilebilecek finansal tablo verisine erişme imkanı) bu alanda nicel analizlerin de yapılmasını olanaklı hale getirecek ve KDK'ların yatırımcı davranışı üzerindeki etkisi daha etkin ve güvenilir bir şekilde ortaya konulabilecektir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N., Bülbül, S. (2019). “Bağımsız Denetçi Raporlarında Kilit Denetim Konularının Bildirilmesinde Bist 100 Şirketlerindeki İlk Uygulama Sonuçlarının Değerlendirmesine Yönelik Bir Araştırma”, Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting & Auditing Review, 18 (56), 1-24.

Alduraywish , Y. (2018, Temmuz). Critical Audit Matters And Audit Legal Liability: A Systematic Review Of Literature. International Journal of Management and Applied Science, 4(87-89).

Altawalbeh, M. ve Alhajaya, M. (2019). The Investors Reaction to the Disclosure of Key Audit Matters: Empirical Evidence from Jordan. International Business Research, 12(3), 50-57.

Bağımsız Denetim Standardı (701) (2017), Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi, <http://www.kgk.gov.tr/Portal2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20701.pdf>.

Bédard, J., Gonthier-Besacier, N. ve Schatt, A. (tarih yok). Analysis of the Consequences of the Disclosure of Key Audit Matters in the Audit Report.

Brasel, K., Doxey, M., Grenier, J., ve Reffett, A. (2016). Risk Disclosure Preceding Negative Outcomes: The Effects of Reporting Critical Audit Matters on Judgments of Auditor Liability. Current Issues In Auditing, 10(2), 1-10.

Can, M. (2017). “BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı Uygulamasına İlişkin Denetçi Beklentilerinin Araştırılması”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Christensen, B., Steven M, G. ve Wolfe, C. (2014). Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest? Auditing: A Journal of Practice & Theory, 33(4), 71-93.

Doxey, M. M. (2013). The Effect Of Increased Audit Disclosure On Investors'perceptions Of Management, Auditors, And Financial Reporting: An Experimental Investigation.

Gimbar, C., Hansen, B. ve Ozlanski, M. (2016). Early Evidence On The Effects Of Critical Audit Matters On Auditor Liability. Current Issues In Auditing, 10(1), 23-33.

Gimbar, C., Hansen, B. ve Ozlanski, M. (2016). The Effects of Critical Audit

Matter Paragraphs and Accounting Standard Precision on Auditor Liability. *The Accounting Review*, 91(6), 1629-1646.

Gönen, S., Yıldırım, F. (2019, April). BDS 701 Kilit Denetim Konuları: BİST İçerisinde Yer Alan Bankalar Ve Sigorta Şirketlerine Yönelik İnceleme. In III. INTERNATIONAL APPLIED SOCIAL SCIENCES CONGRESS (C-IASOS) ÇEŞME/İZMİR, 149-164.

Gökgöz, A. (2018). “Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi ve Borsa İstanbul'da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Accounting, Finance ve Auditing Studies*, 4 (2), 126-138.

Güleç, Ö.F. (2020). Muhasebe Meslek Mensupları Perspektifinden Bağımsız Denetimde Kilit Denetim Konuları. *Muhasebe ve Denetime Bakış= Accounting & Auditing Review*, 19(59), 253-274.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate data analysis*. Englewood Cliff. New Jersey, USA, 5(3), 207-209.

İşseveroğlu, G. (2019). Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konuları: BİST Sigorta Şirketlerinin 2017-2018 Yılları Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (84), 49-64.

Kachelmeier, S., Rinkus, D., Schmidt, J. ve Valentine, K. (2018). The Forewarning Effect of Critical Audit Matter Disclosures Involving Measurement Uncertainty.

Kachelmeier, S., Schmidt, J. ve Valentine, K. (2014). The Disclaimer Effect of Disclosing Critical Audit Matters in the Auditor's Report.

Kipp, P. (2017). The Effect of Expanded Audit Report Disclosures on Users' Confidence in the Audit and the Financial Statements.

Köhler, A., Ratzinger-Sakel, N. V. ve Theis, J. (2016). The Effects of Key Audit Matters on the Auditor's Report's Communicative Value: Experimental Evidence from Investment Professionals and Non-professional Investors. Available at SSRN 2838162.

Li, H. (2017). The Benefit Of Adding Key Audit Matters To The Auditing Report. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 49, 21-24.

Sarısoy, Ö., Kepçe, N. (2019). Bağımsız Denetim Raporunda Kilit Denetim Konularına Yer Verilmesi ve Beklenti Farkları. *Mali Çözüm Dergisi/Financial Analysis*, 29 (153), 39-66.

Saunders, M. N. K., Lewis, P., ve Thornhill, A. (2019). Research Methods for Business Students, (8th edn.) Harlow:Pearson.

Uzay, Ş., Köylü, Ç. (2018). “Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma”. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 52, 47-70.

Varıcı, İ., Çağırın, F.K. (2017). “Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Çerçevesinde Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul'daki İşletmelerin Denetim Raporları Üzerine Bir Analiz”, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 22, 193-208.